

## วิเคราะห์คติความเชื่อเชิงปรัชญาในประเพณีการเลี้ยงผีตอง ANALYSIS ON THE PHILOSOPHICAL BELIEF IN PHEE DONG RITUAL TRADITION

Phra Pasitthideth Chaleunsouk<sup>1</sup>

E-mail: Sitapach.62@gmail.com

พูนชัย ปันธิยะ<sup>2</sup>

Phoonchai Pantiya

วิโรจน์ วิชัย<sup>2</sup>

Viroj Vichai

### บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาประเพณีการเลี้ยงผีตอง 2) เพื่อศึกษาคติความเชื่อในประเพณีการเลี้ยงผีตอง 3) เพื่อวิเคราะห์คติความเชื่อเชิงปรัชญาในประเพณีการเลี้ยงผีตอง ที่มีต่อชาวเมืองเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร

พบว่า 1) ประเพณีการเลี้ยงผีตองของคนเชียงใหม่มีปรากฏอยู่ในเอกสารโบราณและมุขปาฐะของชาวบ้าน ผีตองเป็นยักษ์ ชอบกินเนื้อคนตำนานเล่าว่า วันหนึ่งพระพุทธเจ้าเสด็จมาที่สวาท ยักษ์ก็จะจับพระพุทธเจ้ากิน แต่ท่านทรงแสดงอภินิหารย์ ทรมาน แผ่เมตตาทำให้ยักษ์กลัวเกรง และยอมรับศีลห้า แต่ด้วยวิสัยยักษ์ จึงขอเปลี่ยนจากการกินคนเป็นกินควายแทน เป็นที่มาของประเพณีเลี้ยงผีตอง 2) ด้านคติความเชื่อในประเพณีการเลี้ยงผีตอง พบว่า การเลี้ยงผีตองช่วยให้ชาวบ้านในเขตหรือบริเวณนั้นอยู่เย็นเป็นสุข ด้วยความเชื่อว่ายักษ์สองผัวเมียจะได้ปกป้องรักษาประชาชนให้ปลอดภัยจากการไปหาของป่าและทำให้ฟ้าฝนก็ตกตามฤดูกาล ถ้าปีไหนไม่เลี้ยงผีตองจะทำให้ เกิดภัยพิบัติ เช่น โรคระบาดและการเกิดทุกข์ภัยต่างๆ จึงมีประเพณีการเลี้ยงผีตองสืบมา 3) ในด้านการวิเคราะห์คติความเชื่อเชิงปรัชญาในประเพณีการเลี้ยงผีตองที่มีต่อชาวเชียงใหม่ พบว่า พิธีเลี้ยงผีตอง สะท้อนถึงการประสานทางวัฒนธรรมระหว่างคติความเชื่อดั้งเดิมกับพุทธศาสนา ระหว่างกลุ่มชนพื้นเมืองกับกลุ่มชนที่เข้ามาอยู่ใหม่ จนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของชาวเมืองเชียงใหม่มาแต่โบราณ ซึ่งทุกปีชาวบ้านยังทำการเลี้ยงจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: ประเพณีเลี้ยงผีตอง, ผีตอง, คติความเชื่อ

### Abstract

This research is of three objectives: 1) to study the tradition of Phee Dong ritual tradition, 2) to study the beliefs in the tradition of Phee Dong ritual, 3) to analyze the philosophical beliefs in the tradition of Phee Dong ritual which has been effected to Chiang Mai people. It is the documentary research. The results were found that:

1) The tradition of Phee Dong ritual of Chiang Mai people has appeared in both ancient manuscripts and the oral folk stories of villagers. "Phee Dong" or the Guardian Spirit is a devil demon who likes to eat human. One day, the Lord Buddha came with his disciples. The devil demon will eat the Buddha, but the Buddha shows the miracle power to tame him with his compassion. That causes the fear of the demon bringing him to observe the five precepts. But with demon's habit, then, the demon would like to eat only a buffalo a year instead of human eating. This is the origin of the Phee Dong ritual tradition. 2) On the beliefs in the tradition of Phee Dong ritual ceremony, the demon ritual ceremony is the moral support to the villagers in this area to feel happy. This ceremony of Demon sacrifice is together with the belief that two demons will protect the people from danger in the forest. They will offer the wettest in the rainy season. If people do not annually perform the Phee Dong ritual ceremony, they will cause many disasters such as plague and various disasters suffering. Therefore, the Phee Dong ritual ceremony should be every year performed. 3) On the analysis on the philosophical beliefs in the tradition of Phee Dong ritual that effected to Chiang Mai people, it was found that; this is relecting the cultural coordination between traditional beliefs and Buddhism and between the native groups and the newcomer group. The mentioned cultural coordination is becoming a tradition of Chiang Mai people since ancient times. Until now, the native villagers have to perform this ritual in every year.

**Keywords:** Phee Dong ritual, Devil Demon, traditional belief

<sup>1</sup> นักศึกษาลัทธิสุทธปริญาพุทธศาสนาธรรมบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

<sup>2</sup> อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

## บทนำ

สังคมมนุษย์มีการอยู่ร่วมกันและพึ่งพาอาศัยซึ่งกัน เมื่ออยู่ร่วมกันเป็นหมู่ใหญ่ ย่อมมีการเกิดปัญหาและความไม่ราบรื่น ในการดำเนินชีวิตบางโอกาสต้องพึ่งคน บางโอกาสอาจพึ่งสิ่งที่เป็นธรรมชาติ หรือบางโอกาสต้องพึ่งสิ่งที่เป็นธรรมชาติและต่อมานุษย์ เป็นเหตุให้เกิดความเชื่อผิดๆ นางไม เทวดา มีการบูชา อ่อนวอน เพื่อให้เกิดความปลอดภัยการอ่อนวอนบูชาเจ้าป่าเจ้าเขา ซึ่งเชื่อกันว่า มีเทวดาอยู่ทั่วไป (พระอริยานุวัตร เหมจารีเถระ, 2536, น. 5) ที่จะช่วยในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสมัยโบราณที่มีความเจริญทางด้านวิชาการน้อย ความเชื่อจึงเกิดจากการเกิดขึ้น และการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นการบันดาลให้เกิดขึ้นจากอำนาจของเทวดา พระเจ้า หรือภูตผีปิศาจ ดังนั้นเมื่อมีปรากฏการณ์ต่างๆ เกิดขึ้น เช่น ฝนตก พายุพัด ไฟไหม้ แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด อุทกภัย และวาทภัย ล้วนเป็นสิ่งที่มิอิทธิพลต่อชีวิตหรือความเป็นอยู่ของมนุษย์ ซึ่งยากที่จะป้องกันหรือแก้ไขได้ด้วยตัวเอง บางอย่างเป็นเหตุการณ์ที่อำนาจประโยชน์ แต่บางเหตุการณ์ก็เป็นอันตรายต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์ มนุษย์จึงพยายามที่จะคิดหาวิธีการที่จะก่อให้เกิดผลในทางที่ดี และเกิดความสุขให้กับตนเอง เพื่อกระทำต่อสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้น ทำให้เกิดเป็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นพิธีกรรม หรือศาสนาเกิดขึ้น ได้สร้างสัญลักษณ์แทนสิ่งธรรมชาติหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ เพื่อให้เป็นที่พึ่งที่คุ้มครองตนเองเรียกว่า “การเลี้ยผิง” ความเชื่อดังกล่าวเพื่อชนสังเวย การเลี้ยผิง ของชาวบ้านตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ หรือเรียกว่า การเลี้ยผิง เป็นประจำทุกปี ในวัน ขึ้น 14 ค่ำ เดือน 9 เหนือ โดยมีพิธีกรรมจะมีการทรงม้าขี่ หรือผู้ประกอบพิธีกรรมจะได้อัญเชิญผิงในพิธี

เล่าเรื่องตำนานสืบมาแต่ครั้งพุทธกาล ณ ดินแดนอันเป็นถิ่นฐานของชน "ชาวลัวะ" ตั้งอยู่ระหว่างริมฝั่งแม่น้ำแม่ระมาดหรือแม่น้ำปิงในปัจจุบัน มีชื่อเมืองว่า "บุรพนคร" และทางทิศตะวันตกของเมือง มีเทือกเขาหรือทิวดอย มีชื่อเรียกว่า"ดอยคำหรือสุวรรณบรรพต" อันเป็นอาณาเขตหากินและถิ่นที่อยู่อาศัยของยักษ์พ่อแม่ลูก ๓ คน โดยยักษ์ผู้พ่อมีนามว่า "ยักษ์จิกคำหรือปู่สะ" ยักษ์แม่นั้นมีนามว่า "ยักษ์ตาเขียวหรือย่าสะ" ส่วนยักษ์ลูกนั้นไม่ปรากฏนาม ยักษ์ทั้งสามตน นั้น ยังชีพด้วยการกินเนื้อสัตว์หรือเนื้อมนุษย์ ทำให้ทั้งมนุษย์และสัตว์อาศัยอยู่กันอย่างหวาดกลัว กลัวว่าจะต้องได้กลายเป็นอาหารโดนยักษ์จับกินสักวัน

ปู่สะย่าสะ เป็นชื่อของยักษ์สองตัวเมียซึ่งเชื่อกันว่าเป็นต้นเค้าบรรพบุรุษของชาวลัวะที่ได้ กลายมาเป็นผู้พิทักษ์รักษาเมืองเชียงใหม่ เรื่องราวปู่สะย่าสะมีเค้าโครงหลักที่สอดคล้องกับตำนาน พระเจ้าเลียบโลกซึ่งแพร่หลายในภูมิภาคล้านนา ว่าด้วยการเผชิญหน้าระหว่างพระพุทธเจ้ากับปู่สะ ย่าสะและลูกซึ่งเป็นยักษ์ดุร้ายตามตำนานกล่าวว่าปู่สะย่าสะเป็น ฝ่ายพ่ายแพ้ต่อพระพุทธเจ้าและ หันมารับศีลห้าเลิกฆ่าสัตว์ตัดชีวิต การที่ปู่สะย่าสะเคยเป็นยักษ์มาก่อนจึงขออนุญาต ต่อพระพุทธเจ้าที่จะกินสัตว์ตามสัญชาตญาณยักษ์ ความเชื่อดังกล่าวนำมาสู่การฆ่าควายเพื่อชน สังเวยปู่สะย่าสะ ของชาวบ้าน ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “เลี้ยผิง” (อาสา คำภา, 2555, น. 100) จากตำนานของเมืองเชียงใหม่ และตำนานวัดพระธาตุ ดอยคำเล่าว่าเมื่อสมัยพุทธกาลพระพุทธองค์ได้เสด็จมาพร้อมด้วยเหล่าอรหันต์สาวกได้ประทับยังสถานที่เมือง "บุรพนคร" เพื่อเผยแผ่ธรรม ทรงได้สดับรับฟังเรื่องราวอันเป็นทุกข์จากชาวบ้านถึงเรื่องของยักษ์สามตนนี้ พระพุทธองค์จึงได้เสด็จไปยังดอยคำหรือสุวรรณบรรพต พร้อมด้วยเหล่าอรหันต์สาวกเพื่อหวังจะแสดงพระธรรมเทศนาโปรดยักษ์ทั้งสามตน แต่เมื่อยักษ์ทั้งสามเห็นพระพุทธองค์พร้อมด้วยเหล่าอรหันต์สาวก จึงหมายที่จะจับกินเป็นอาหารเสีย พระพุทธองค์ทรงทราบจึงได้ทำการแผ่เมตตาและแสดงพระธรรมเทศนาโปรดหมู่ยักษ์นั้นให้ละจากกิเลสเว้นจากการเบียดเบียนชีวิต เว้นจากการลุ่มหลงจับมนุษย์และสัตว์เป็นอาหาร พร้อมกับให้พระอานนท์แสดงอภินิหารให้ประจักษ์แก่ยักษ์พ่อแม่ลูกทั้งสามตน

เมื่อยักษ์ทั้งสามได้ประจักษ์ซึ่งอภินิหารและรับการแผ่เมตตาจากพระพุทธองค์ จึงต่างมีจิตลดมีจิตเลื่อมใสพร้อมกับพากันก้มลงกราบพระพุทธองค์และตั้งใจสดับรับฟังพระธรรมเทศนา ชาบซึ่งในสพระธรรมจนเชี่ยวชาญของยักษ์ทั้งสามหลุดหล่นหายไป จากนั้นพระองค์ก็ทรงตรัสกับยักษ์ทั้งสามตนว่า "ท่านทั้งสามเป็นผู้ลุ่มหลง กระทำบาปกรรมเอาไว้มาก จากนั้นไปจงเร่งสร้างบุญสร้างกุศลเถิด" จากนั้นพระพุทธองค์จึงให้ยักษ์ทั้งสามรับสมათานศีล 5 ไปปฏิบัติ ยักษ์ผู้เป็นลูกรับสมათานศีล 5 ได้ ส่วนยักษ์ผู้พ่อ "ยักษ์จิกคำหรือปู่สะ"และยักษ์ผู้แม่ "ยักษ์ตาเขียวหรือย่าสะ"นั้น ไม่สามารถรับสมათานศีล 5 ได้ ยังคงขอร้องในการกินเนื้อมนุษย์ปีละ 2 คน เพราะตัวเองเป็นยักษ์หากไม่ให้กินเนื้อแล้วจะอยู่ได้อย่างไร พระพุทธองค์ดับเช่นนั้นก็ยังมีอนุญาตแม้ยักษ์พ่อแม่จะเปลี่ยนมาเป็นการขอกินเนื้อสัตว์แทนก็ได้ทรงอนุญาต

พระพุทธองค์ทรงกำหนดรู้ว่าจะมียักษ์เพียงตนเดียวที่จะสามารถปฏิบัติตามธรรมแห่งพระพุทธองค์ได้นั้นก็คือยักษ์ผู้ถูก ส่วนยักษ์พ่อและแม่ทั้งสองนั้น พระพุทธองค์ทรงให้ไปร้องขอจากเจ้าเมืองผู้ครองนคร ซึ่งเจ้าเมืองผู้ครองนครยังมีจิตคิดเอ็นดู จึงให้อนุญาตกินเนื้อสัตว์ตามที่ร้องขอได้ แต่มีข้อแม้ว่าจะต้องช่วยปกป้องรักษาพระพุทธศาสนา ถึงแม้ว่าจะสิ้นแก่อายุขัยไปแล้วดวงจิตที่ยังอยู่จะต้องรักษากันเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุข และปกป้องรักษาพระพุทธศาสนาให้อยู่ครบถ้วนไปตลอด 5,000 ปี

แต่ถึงกระนั้นแม้ดูเหมือนว่าจะสิ้นซึ่งฤทธิ์ของยักษ์แล้ว แต่ผู้คนที่ยังมีคลายความหวาดกลัวยังคงเกรงกลัวอิทธิฤทธิ์ของยักษ์อยู่และก็ยังหวงให้ยักษ์ทั้งสองช่วยปกป้องรักษาพระพุทธศาสนาและบ้านเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุข ในทุกๆปีจึงได้มีพิธีเช่นบวงสรวงดวงจิตของยักษ์สืบต่อเนื่องกันมา เรียกว่าพิธี "เลี้ยงคง"หรือ"พิธีเลี้ยงคงปู่สะย่าสะ" (อาสา คำภา, 2555, น. 39) จัดขึ้นบริเวณเชิงดอยคำของทุกปี ในวันขึ้น 14 ค่ำและแรม 14 ค่ำ เดือน 9 เหนือของทางล้านนา หรือประมาณช่วงปลายเดือนพฤษภาคม และเดือนมิถุนายนความเชื่อเกี่ยวกับปู่สะย่าสะของชาวบ้านจะเน้นไปที่เรื่องปู่สะย่าสะเป็นผู้ให้น้ำ ซึ่งสัมพันธ์กับวิถีชีวิตชาวบ้านที่เคยดำรงอยู่ในสังคมเกษตรความคาดหวังเกี่ยวกับอนาคตเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ ล้วนปรากฏอยู่ในพิธีเลี้ยงคง ไม่ว่าจะเป็นทิศทางการตายของควาย การแกว่งพระภู พระภู คือ ผืนผ้าที่มีรูปพระพุทธเจ้าและผืนที่ตกในพิธี หลายอย่างสะท้อนให้เห็นว่าการพยากรณ์ภายใต้โลกทัศน์มุมมองของชาวแม่เฒ่าเอง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปู่สะย่าสะในสายตาชาวบ้านมีความเป็น ผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ของท้องถิ่นมากกว่าการเป็น อารักษ์ ผีเมือง เจนบ้านเจนเมืองเชียงใหม่ นอกจากนี้ความเชื่อสำคัญชุดหนึ่งของชาวบ้านก็คือความ "เฮี้ยน" ของปู่สะย่าสะ เช่น การลงโทษผู้ที่มาลักเนื้อ ผู้ที่แอบมาลักตัดไม้ในดง หรือผู้ที่พูดจาหลอกลวงให้ถึงแก่ชีวิต สิ่งนี้ทำให้ปู่สะย่าสะและพิธี เลี้ยงคงในสายตาชาวบ้านเป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์ และมีความน่ากลัวอยู่ไม่น้อยโดยที่เรื่องเล่าลักษณะนี้ยังคงปรากฏมีอยู่ตลอดและมีความเชื่อถ่ายทอดสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

งานวิจัยนี้ ต้องการศึกษาคติเชิงปรัชญา ที่ปรากฏในความเชื่อเรื่องปู่สะย่าสะได้เป็นที่พึงของชาวเชียงใหม่ ในเขตดอยคำและรอบๆ ปริณทลของเมืองเชียงใหม่ คติเชิงปรัชญาในด้านอภิปรัชญา สามารถอธิบายปู่สะย่าสะได้อย่างไร กระบวนทัศน์ขององค์ความรู้ที่ยึดโยงปู่สะย่าสะกับสิ่งแวดล้อม สังคมการเมืองเป็นอย่างไร วิธีการดำเนินชีวิตสอดคล้องกับพุทธจริยศาสตร์อย่างไร

### วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประเพณีการเลี้ยงผีคง
2. เพื่อศึกษาคติความเชื่อในประเพณีการเลี้ยงผีคง
3. เพื่อวิเคราะห์คติความเชื่อเชิงปรัชญาในประเพณีการเลี้ยงผีคง

### ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ผู้วิจัยต้องการศึกษาในประเด็นความเชื่อเรื่องประเพณีการเลี้ยงผีคง โดยการตีความคติเชิงปรัชญา ด้วยวิธีการทางปรัชญา ในประเพณีการเลี้ยงผีคง และเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดนั้นมาใช้ในการทำงานวิจัยให้มีความสมบูรณ์ และนำเสนอให้มากขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยได้วางกรอบจะศึกษาในพื้นที่อำเภอเมืองเชียงใหม่ เท่านั้น

2. ขอบเขตทางด้านเอกสาร

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการศึกษาข้อมูลจากตำราพื้นบ้าน วารสารวัฒนธรรมท้องถิ่นเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยจะศึกษาจากเอกสารวิชาการงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก และผู้เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมในประเพณีการเลี้ยงผีคง และบุคคลต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อประกอบงานวิจัยให้มีความสมบูรณ์

### วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยลักษณะเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีวิธีการวิจัยดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 1.1 พระไตรปิฎก-เนื้อหาในพระวินัยปิฎก-ในพระสุตตันตปิฎก

1.2 ตำรา หนังสือ บทความ นิตยสาร วารสารต่างๆ ของนักวิชาการทางพุทธศาสนาและปรัชญา โดยศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่างๆ คือ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตเชียงใหม่ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยพายัพ สำนักห้องสมุดกลางมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หอสมุดประชาชน จังหวัดเชียงใหม่ หอสมุดธรรมโฆษณ วัดอุโมงค์ จังหวัดเชียงใหม่

2. การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้ จากการรวบรวมข้อมูลมาศึกษาวิเคราะห์สังเคราะห์ เขียนงานวิจัย พร้อมเสนอความเห็นของผู้วิจัย โดยมุ่งให้ตอบวัตถุประสงค์และปัญหาที่ต้องการทราบ

3. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

### ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาประเพณีการเลี้ยงผีตอง 2) เพื่อศึกษาคติความเชื่อในประเพณีการเลี้ยงผีตอง 3) เพื่อวิเคราะห์คติความเชื่อเชิงปรัชญาในประเพณีการเลี้ยงผีตอง ที่มีต่อชุมชนแม่เหิยะใน ในเมืองเชียงใหม่

สรุปได้ว่า การเลี้ยงผีตองในเมืองเชียงใหม่ มีความเชื่อมโยงกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดความเชื่อด้านพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และพบว่าประเพณีการเลี้ยงผีตองในเมืองเชียงใหม่ของชุมชนแม่เหิยะใน มีปัจจัยที่สำคัญในด้านพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ 4 ประการได้แก่

1. ด้านความเชื่อท้องถิ่น ได้มีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเล่าตำนานที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงตองและลักษณะทางกายภาพของชุมชนที่สามารถเชื่อมโยงกับคติความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติ
2. ด้านพระพุทธศาสนา ชุมชนแม่เหิยะใน ได้มีสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา ได้แก่วัดพระธาตุดอยคำ เป็นศูนย์กลางทางด้านพระพุทธศาสนาและมีอิทธิพลต่อความเชื่อของชุมชน
3. ด้านเศรษฐกิจ สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนบ้านแม่เหิยะใน และนำไปสู่พิธีการเลี้ยงผีตองในเมืองเชียงใหม่ เพื่อจัดการทรัพยากรของพื้นที่อย่างยั่งยืน
4. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ปัจจัยทางทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนแม่เหิยะในที่อุดมสมบูรณ์นำไปสู่กระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนนอกเหนือจากกระแสหลักนำไปสู่การใช้ความเชื่อของชุมชนในการจัดการทรัพยากร

จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาการเลี้ยงผีตองในเมืองเชียงใหม่ ชาวบ้านในชุมชนแม่เหิยะและที่อาศัยอยู่ใกล้เคียง เชื่อว่า การเลี้ยงผีตองนั้นมีปรากฏอยู่ทั้งในเอกสารโบราณและมุขปาฐะของชาวบ้าน เรื่องปู่สะย่าและแต่เดิมปู่สะย่าและเป็นยักษ์ชอบกินเนื้อคนอาศัยอยู่ใกล้ลูกที่ดอยคำ ต่อมาวันหนึ่งพระพุทธเจ้าเสด็จมา กับสาวก ยักษ์ก็จะจับพระพุทธเจ้ากินแต่ท่านทรงแสดงบุญบารมีแผ่เมตตาทำให้ยักษ์ทั้งสามกลัวเกรงและยอมรับศีลห้า แต่ด้วยวิสัยความเป็นยักษ์ ปู่สะย่าและ จึงขอเปลี่ยนจากการกินคนเป็นกินควายแทน ส่วนลูกชายปาวธนาตนขอออกบวช จึงเป็นที่มาของประเพณีเลี้ยงตอง ผีปู่สะย่าและที่มีการฆ่าควายสังเวยเป็นประจำทุกปีในช่วงเดือน 9 โดยปู่สะย่าจะเลี้ยงที่ดอยเงิน หรือดอยสุเทพ และย่าและเลี้ยงที่ดอยคำและทำมาจนถึงปัจจุบันทุกปี

ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาคติความเชื่อในประเพณีการเลี้ยงผีตองช่วยให้ชาวบ้านในเขตหรือบริเวณนั้นอยู่เย็นเป็นสุข เพราะการเลี้ยงผีตองก็คือ การเซ่นไหว้ ยักษ์สองผัวเมียเชื่อว่ายักษ์สองผัวเมียจะได้ปกป้องรักษาประชาชนในเขตละแวกนั้นให้ปลอดภัยจากการไปหาของป่าและการดูแลแหล่งน้ำในป่านั้นๆ และฟ้าฝนก็ตกตามฤดูกาลถ้าปีไหนไม่ฆ่าความหรือเลี้ยงตองจะทำให้ เกิดภัยพิบัติ เช่น โรคระบาดและการเกิดทุกข์ภัยต่างๆ แล้วจึงมีพิธีการเซ่นไหว้ดวงวิญญาณที่เราเรียกกันว่า การเลี้ยงตอง

ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อวิเคราะห์คติความเชื่อเชิงปรัชญาในประเพณีการเลี้ยงผีตองที่มีต่อชาวเชียงใหม่พบว่าผีตอง ถือเป็นหนึ่งในอารักษ์ผีเมือง ที่เก่าแก่และสำคัญของเมืองเชียงใหม่พิธีเลี้ยงผีปู่สะย่าและมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชาวลัวะ กลุ่มชนเก่าแก่และสะท้อนถึงการประสานทางวัฒนธรรมระหว่างคติความเชื่อดั้งเดิมกับพุทธศาสนา ระหว่างกลุ่มชนพื้นเมืองกับกลุ่มชนที่สมานทานในวัฒนธรรมที่ผสมผสานจนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของชาวเมืองเชียงใหม่มาแต่โบราณ แต่การเลี้ยงผีปู่สะย่าและ ยังสืบต่อมาโดยองค์กรชาวบ้าน และเรียกว่า “เลี้ยงตอง” ผีตองได้กลายเป็น ผีประจำท้องถิ่น ตำบลแม่เหิยะ บริเวณดอยคำ นอกตัวเมืองเชียงใหม่ ซึ่งทุกปีชาวบ้านยังทำการเลี้ยงจนถึงปัจจุบัน

สรุปในเมื่อคนไทยเรายังนับถือศาสนาพุทธอยู่นั้น จะต้องมีความเชื่อในสิ่งที่มนุษย์ไม่สามารถจะอธิบายได้ ให้เป็นเรื่องเป็นราว เช่น การเลี้ยงผี และความเชื่อในการบูชาสิ่งศักดิ์ทั้งหลายที่อยู่เหนือธรรมชาติควบคู่ไปกับศาสนา ในเรื่องการทำดีได้ดีการทำชั่วได้ชั่ว ประพฤติปฏิบัติหลักศีล 5 และยังให้คนเราได้มีความสามัคคีกันในกลุ่มชนท้องถิ่น นั้น ๆ ด้วย

### อภิปรายผลการวิจัย

#### 1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

จากการศึกษาวิเคราะห์คติความเชื่อการเลี้ยงผีดังที่มีต่อชาวเชียงใหม่ เป็นการศึกษาเชิงเอกสารในเมื่อนำมาศึกษาน่าจะมีความถูกต้องตามเจตนารมณ์ของพุทธปรัชญาให้กับสังคมเพื่อให้เกิดการแก้ไขปรับปรุง เกิดสุขแก่บุคคลในกลุ่มต่อไป

2. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยวิเคราะห์คติความเชื่อเชิงปรัชญาในประเพณีการเลี้ยงผีดังที่มีต่อชาวเชียงใหม่ เพื่อให้เป็นอุดมคติอีกต่อไป

2.1 สังคมไทยนั้นการเลี้ยงผีดังนั้น โดยมากจะจัดตามท้องถิ่นและท้องที่โดยจัดตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มชุมชนตามความเชื่อและความนับถือความพึงพอใจ ที่ต้องการตอบสนองและหวังผลในการเลี้ยงดัง มีรูปแบบที่เอื้อต่อการปลูกเร้ากระตุ้นผลักดันให้ชุมชนมีสามัคคีกันตามหลักพุทธปรัชญาเพื่อให้ผลของการเลี้ยงดัง ไปในเชิงบวก แก่บุคคล ชุมชน สังคมให้เกิดความสุขสงบต่อไปและเกิดความสามัคคีกันยังเป็นการอนุรักษ์รักษาป่าไม้ และต้นน้ำที่อุดมสมบูรณ์อีกด้วย

2.2 สังคมและประเทศไทยการเลี้ยงดังนั้นโดยมากในสังคมไทยจะเป็นไปตามความต้องการของชุมชนหรือบุคคลทั่วไปที่มีความเชื่อในชุมชนนั้น

### เอกสารอ้างอิง

พระอริยานุวัตร เขมาจารีเถระ. (2536). *คติความเชื่อของชาวอีสาน* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระมหาหมวด สุภกธโม. (2557). *การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องความเคารพในพระพุทธศาสนา*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

อาสา คำภา. (2555). *การเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมและคติความเชื่อการเลี้ยงผีปู่และย่าและอารักเมืองเชียงใหม่*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.